

STJEPAN ANTOLJAK, Renesansa hrvatske historiografije. Dosadašnje, sadašnje i buduće zadaće, Naša sloga, Pazin 1996., 119 str.

Ugledni hrvatski povjesničar Stjepan Antoljak (1909.) dao je izuzetno značajan doprinos razvitku hrvatske historiografije, posebno njezine medievalistike, ali i arhivistike, nastave i organizacije stručnih skupova historičara. U svojem djelu *Renesansa hrvatske historiografije. Dosadašnje, sadašnje i buduće zadaće* analizira probleme, koji su postojali i postoje u hrvatskoj historiografiji, te moguće puteve, kojima bi hrvatski historičari trebali krenuti. U uvodu (str. 11.-18.) dr. Antoljak daje kratak pregled djelovanja značajnijih istraživača hrvatske povijesti od XVII. stoljeća do 1945.

U poglavlju identičnog naziva kao i naslov knjige (21.-103.) autor analizira probleme i ideje prisutne u hrvatskoj historiografiji u posljednjih pola stoljeća, tj. od uspostave komunističke Jugoslavije 1945. do današnjih dana. Kao glavne probleme ističe potpunu prevlast marksističke i jugoslavenske ideologije u hrvatskoj historiografiji, zanemarivanje srednjovjekovne povijesti i stavljanje naglaska na noviju povijest, XIX. i posebno XX. stoljeća, u cilju isticanja tzv. jugoslavenske ideje. Time je, prema autoru, došlo do odvajanja hrvatske historiografije od zapadnoeuropske historiografije i ozbiljne opasnosti da prestane biti znanost, jer je znatnim dijelom služila opravdanju marksističke, komunističke i jugoslavenske službene ideologije. Znatnu pažnju dr. Antoljak posvećuje raspravama, izlaganjima i polemikama pojedinih istaknutih hrvatskih povjesničara – Petra Strčića, Mirjane Gross, Nikše Stančića – kao i književnika o stanju hrvatske historiografije, njezinim problemima i uzrocima postojećeg stanja, te budućim zadacima u razdoblju od sedamdesetih do početka devedesetih godina XX. stoljeća. Autor analizira i stavove pojedinih srpskih povjesničara, kao i pojedinih hrvatskih političara, posebno iz osamdesetih godina, ako su se odnosili na hrvatsku historiografiju.

Nakon prikaza osnovnih problema i iznošenja stavova pojedinih javnih djelatnika iz bivše Jugoslavije o stanju i uzrocima stanja historiografije dr. Antoljak prelazi na iznošenje svojeg viđenja zadataka hrvatske historiografije. Smatra da najprije treba provesti reviziju rezultata u pojedinostima i cjelini, zbog mnoštva postojećih falsifikata i mistifikacija. Nadalje predlaže objavljivanje jedinstvene i stručno pisane Povijesti hrvatskog naroda u nekoliko svezaka, koja bi se prevela na nekoliko najznačajnijih europskih jezika. Isto bi trebalo napraviti s poviješću hrvatske diplomacije, vojske, pravne i crkvene povijesti. Time bi se izbjegli površni i jednostrani sudovi o hrvatskoj povijesti kod povjesničara drugih zemalja. Trebalo bi, također, pokrenuti Hrvatski povijesni časopis, koji bi donosio stručne radove o hrvatskoj povijesti, ali ne samo na hrvatskom, nego i na drugim najznačajnijim europskim jezicima. Autor predlaže i detaljno istraživanje hrvatske kulture, topografije i toponomastike, privrede i socijalnih odnosa, hrvatske dijasporu, pomoćnih povijesnih znanosti, osnivanje instituta za istraživanje arhivskog gradiva i povijesnog središta za znanstvenu i istraživačku djelatnost itd.

Dr. Antoljak općenito smatra da su upravo uspostavom samostalnice i međunarodno priznate Republike Hrvatske stvoreni neophodni osnovni uvjeti za kritičko pisanje o hrvatskoj povijesti i objavljivanje temeljnih sinteza o hrvatskoj povijesti. No, ujedno upozorava na nastavak publicističkog djelovanja pojedinih autora, koje poimence ne navodi, čiji su udžbenici povijesti bili favorizirani u ranijem jugoslavenskom sustavu. Dr. Antoljak ukratko analizira stanje u sveučilišnoj nastavi i potrebu bolje edukacije studenata, ali i obrazovanja srednjoškolskih nastavnika. Na kraju su knjige zaključci na engleskom i talijanskom jeziku (105.-109.), kazalo ilustracije (110.) i kazalo osobnih imena (111.-118.).

Knjiga dr. Stjepana Antoljaka predstavlja cjelinu zanimljivih i korisnih autorovih razmišljanja o stanju hrvatske historiografije, uzrocima i mogućim izlascima iz postojećih problema, kao i o njezinim budućim zadacima. Ispunjavanje većine njegovih

prijedloga svakako se ne može očekivati u bližoj budućnosti, već zbog financijskih razloga, ali značajno je već njihovo iznošenje. Daljnja stručna i javna rasprava o tim pitanjima mogla bi samo koristiti hrvatskoj historiografiji.

Tomislav Markus

IVO PERIĆ, Mladi Supilo, Školska knjiga, Zagreb, 1996., 232 str.

Frano Supilo (1870.–1917.) pripada skupini hrvatskih političara koje je krasio izraziti osjećaj za političku akciju. Premda je po mjestu rođenja, obiteljskom okruženju i razini obrazovanja bio tipični 'outsider' u tradicionalnom društvu Habsburške monarhije, ipak je nevjerojatnom energijom i talentom uspio vrlo brzo postići ugled na širim prostorima. Njegove koncepcije odigrale su važnu ulogu u povijesti hrvatskoga naroda i čitavoga područja jugoistoka Europe. Zbog svega toga objavljivanje djela o Supilu vrlo je važno za upoznavanje političkih prilika koje su vladale u hrvatskim zemljama krajem 19. i početkom 20. stoljeća.

Do sada je objavljeno više radova koji su se bavili neposredno ili posredno Supilovim djelovanjem. Mnogi hrvatski povjesničari, književnici i političari, poput Vase Bogdanova, Josipa Horvata, Dragovana Šepića, Bogdana Radice ili Miroslava Krležu, uočavali su u Supilu karakteristike izvanrednoga političara. Izraze dubokoga poštovanja izražavali su i inozemni suvremenici poput R. W. Seton-Watsona, H. W. Steeda ili G. Ferrera. U povijesti su zabilježene i drugačije ocjene. Za Ivu Pilara ili Vinka Kriškovića očito je da Supilo u svojoj zreloj fazi djelovanja nije shvatio kako usko savezništvo sa Srbijom i balkanska orijentacija nemaju nikakve perspektive za nacionalni razvitak Hrvata.

Povjesničar Ivo Perić (rod. 1930.) svakako spada u red onih koji visoko cijene Supila. U ovoj knjizi posvetio je istraživačku pozornost »prvoj fazi« Supilova života, koja možda nije toliko kontroverzna koliko je najmanje istražena. Njegovo djelo podijeljeno je u dvije cjeline. Prvi se dio sastoji od autorovog teksta koji pomno prati Supilovo djelovanje do odlaska iz Dubrovnika. Drugi dio sadrži izabrane članke koju su tiskani u pravaškome listu *Crvena Hrvatska* gdje je Supilo (1891.–1899.) bio spiritus movens svih zbivanja.

Perić je dosljedno istražio sve podatke o Supilovom porijeklu, njegovom obrazovnom podizanju, uključivanju u politički život dubrovačkoga kraja i utjecaju na razvoj dalmatinskog pravaštva. Vrsna je strana autora što je pregledno i jasno opisao političke okolnosti koje su utjecale na formiranje mladoga Supila. U nizu poglavlja on je obradio stajališta raznih političkih čimbenika: stanje u dalmatinskoj Narodnoj stranci, aspiracije srpskih političkih organizacija na jugu Hrvatske, fenomen Srba-katolika, autonomaštvo. Važan je i uvid u razvitak dalmatinskog pravaštva. Tamošnji pravaški pokret nastaje kasnije od onoga izvornoga u Banskoj Hrvatskoj. Dalmatinski pravaši izražavali su specifične poglede na pojedine političke i gospodarske probleme koji su bili odraz podijeljenosti hrvatskih zemalja. Takve nijanse odrazile su se i u Supilovim nazorima. Brojni citati, koje donosi Perić, ističu kako je mladi Supilo imao rezerve prema određenim pogledima i potezima Ante Starčevića. Štoviše, izrazita sklonost prema kritičkim razmatranjima dovela je Supila u vrijeme pravaškoga raskola 1894. do zaključka da su »naši prvaci postali nesposobni da nas vode i izgubili pravo da tumače načela